

Convergența ascendentă în ocuparea forței de muncă și factorii socioeconomi

Introducere

Pe fondul unei îngrijorări crescânde cu privire la discrepanțele dintre statele membre în ceea ce privește progresul social, programul de activitate al Eurofound pentru perioada 2017-2020 include un angajament de cercetare a convergenței ascendente în Europa, cu scopul final de a stabili dacă și unde tendințele socioeconomice sunt convergente sau divergente între țări.

Acest raport este primul rezultat tematic al direcției de cercetare dedicate acestei analize, intitulată „Monitorizarea convergenței în Uniunea Europeană”. Cu ajutorul activităților conceptuale și metodologice desfășurate de Eurofound în 2018, raportul analizează convergența ascendentă socioeconomică și ocupațională pe baza unui set de 21 de indicatori, majoritatea din tabloul de bord social al Pilonului european al drepturilor sociale.

Raportul este împărțit în trei părți principale: prima, în care convergența ascendentă este analizată la nivel european, cu distincție între țările din zona euro și cele din afara ei. În continuare sunt analizați la nivel regional anumiți indicatori selectați și se discută factorii care influențează convergența. În sfârșit, sunt discutate și evaluate două posibile inițiative de politică – sistemul european de asigurări de șomaj și politica salariului minim european – cu privire la măsura în care ar stimula convergența.

Contextul politicilor

Convergența ascendentă – tendința de îmbunătățire a performanțelor statelor membre ale UE într-un anumit domeniu sau într-o serie de domenii și de micșorare a decalajelor dintre ele – a fost întotdeauna considerată o promisiune politică din partea UE, în special în domeniul economic și social. Statele membre, împreună cu cetățenii lor, aderă la UE în speranța că vor fi atinse diferite obiective socioeconomice și că, în cele din urmă, condițiile de viață și de muncă se vor îmbunătăți.

Aceste previziuni s-au adevărat în mare măsură până la criza economică din 2008, când convergența ascendentă a stagnat sau chiar s-a inversat, statele membre au intrat pe curbe descendente și disparitățile în domeniul economic și social au crescut.

Performanțele divergente ale statelor membre și disparitățile din ce în ce mai mari dintre ele amenință coeziunea Uniunii și intră în contradicție cu așteptările statelor membre și ale cetățenilor. Acest fenomen ridică, prin urmare, motive serioase de îngrijorare: divergența economică subminează promisiunea unei prosperități economice comune în toată Europa, iar divergența socială este un obstacol în calea îndeplinirii obiectivului final al proiectului de integrare europeană, îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă.

Pentru a răspunde acestor preocupări, convergența economică și socială a trecut în prim planul discursului politic. Conceptul de convergență este axul tematic central al Pilonului european al drepturilor sociale, lansat în noiembrie 2017 și „conceput ca un punct de reper pentru un proces reînnoit de convergență ascendentă către condiții de muncă și de viață mai bune în Uniunea Europeană”.

Principalele constatări

În ciuda efectelor negative ale crizei economice, analiza arată că, de la începutul anilor 2000, statele membre au evoluat convergent către condiții generale mai bune în domeniul socioeconomic și al ocupării forței de muncă. În plus, deși la câțiva indicatori s-au înregistrat tendințe descendente și divergențe, se pot distinge două modele diferite de convergență ascendentă.

La prima categorie de indicatori – care cuprind decalajele în materie de educație și de gen și rata activității economice – s-au constatat tendințe de convergență ascendentă constantă și robuste pe toată perioada examinată. Îmbunătățirea nivelurilor acestor indicatori și reducerea disparităților dintre performanțele statelor membre au fost marcate, doar într-un număr limitat de state nivelurile și

variabilitatea fluctuează în funcție de ciclul economic. La această categorie de indicatori, convergența ascendentă a progresat mai rapid în zona euro decât în zona non-euro.

În schimb, la a doua categorie de indicatori – care cuprinde participarea și excluderea de pe piața muncii, precum și sărăcia – convergența ascendentă este puternic corelată cu ciclul economic. Se observă o tendință ciclică atât la medii, cât și la variabilitate, ceea ce indică o convergență ascendentă în perioade favorabile (cu îmbunătățiri și dispersie mai mică) și o divergență descendentă în perioade dificile (cu deteriorarea nivelurilor și dispersie mai mare). Este interesant de observat că, la acești indicatori, țările din afara zonei euro converg mai repede decât omoloagele lor din zona euro. Având în vedere corelația lor cu ciclul economic, aceștia sunt indicatorii la care statele membre trebuie să devină mai reziliente pentru a evita viitoare șocuri asimetrice.

Se observă tendințe descendente la inegalitatea veniturilor și la indicatorii ai condițiilor de încadrare în muncă, în special ceea ce privește ocuparea atipică și tranziția de la munca temporară la munca permanentă.

În pofida tendințelor de convergență ascendentă identificate, trebuie subliniat că, la unii indicatori, disparitățile la indicatorii socioeconomi și indicatorii pieței muncii sunt în general mai mari între regiunile UE decât între țări, care înregistrează un proces de convergență mai pronunțat. În plus, din analiza anumitor categorii de populație reiese că vârsta și studiile influențează, de asemenea, modelele de convergență.

Indicatori pentru elaborarea de politici

Convergența economică și socială ascendentă durabilă este considerată din ce în ce mai importantă pentru stabilitatea monedei unice și integrarea statelor membre și a regiunilor.

Diferite instituții europene au explorat o serie de inițiative, în speranța de a întări reziliența și capacitatea de convergență economică și socială a statelor membre. Acest raport analizează posibilele efecte a două asemenea inițiative: sistemul european de asigurări de șomaj și politica salariului minim european.

Sistemul european de asigurări de șomaj ar promova atât reducerea riscului macroeconomic, cât și convergența condițiilor socioeconomice pentru șomeri. Acest sistem ar putea reduce impactul asimetric al perioadelor de recesiune asupra statelor membre, atenuând totodată consecințele economice și sociale ale șomajului. Sistemul este însă dificil de aplicat, din cauza riscului moral și efectelor distributive între țări. În ciuda complexității aspectelor legate de proiectare, necesitatea unei mai mari coordonări a sistemelor de indemnizații de șomaj este acum recunoscută – nu numai pentru stabilizarea ciclului, ci și pentru armonizarea tratamentului aplicat șomerilor din toată Europa.

O politică a salariului minim european ar putea sprijini o mai mare convergență a veniturilor disponibile și ar reduce numărul de lucrători săraci, prevenind, de asemenea, dumpingul social. Dacă ar avea venituri mai mari, lucrătorii din segmentul inferior al distribuției veniturilor ar avea și acces mai ușor la serviciile de bază în situații în care nevoile încă nu le-ar fi satisfăcute. Principalele dezavantaje ale unei politici a salariului minim european sunt legate de posibilele efecte negative ale salariilor minime asupra ocupării tinerilor și persoanelor slab calificate, precum și asupra autonomiei partenerilor naționali și sociali în stabilirea salariilor.

Introducerea acestor două politici poate fi îndelungată și incertă, în schimb monitorizarea continuă a convergenței politicilor naționale și o mai bună coordonare la nivelul UE ar putea contribui la asigurarea unei convergențe economice și sociale în măsura adecvată. Trebuie depuse eforturi deosebite pentru a reduce disparitățile economice și sociale, nu numai în rândul țărilor, ci și al regiunilor și diferitelor categorii de populație.

Informații suplimentare

Raportul „Convergența ascendentă în ocuparea forței de muncă și factorii socioeconomi” este disponibil la adresa: <http://eurofound.link/ef18042>

Director de cercetare: Massimiliano Mascherini

information@eurofound.europa.eu